

Velkomoravští
válečníci v boji
s Franky

KNÍŽE MŮŽE BÝT JEN JEDEN

V jednom z pevných moravských hradišť se zřejmě zrodil plán knížete Mojžíra I. na úplné sjednocení slovanských kmenů na Moravě a v jejím okolí. Plán zahrnoval i Nitranské knížectví, jemuž vládl velmož Pribina. Ten byl poslední překážkou k tomu, aby Mojmír I. nastoupil cestu k ovládnutí střeoevropského prostoru

Napsal: Jan Hrdina

Byla to divoká doba pohanských Slovanů, čerstvě christianizovaných Germánů a neustávajících výbojů kmenových knížat, která se ve stínu Franské říše pokoušela posílit vlastní postavení a získat nová území. Ne každý mohl být vítězem. Sjednocování moravských kmenů a následný vznik silné středoevropské velmoci, kterou známe jako Velkomoravskou říši, provázely děje nepochybně stejně dramatické jako v Čechách 10. století, kde přemyslovská knížata soupeřila s kmeny Zličanů, Doudleboů nebo Charvatů. Avšak v případě Moravy nevíme o válkách mezi kmeny, údavnými reky

Mojmír I., první známý moravský kníže a zakladatel Velkomoravské říše, jak je vyobrazen na slovenské poštovní známce z roku 1944.

hem lépe známé děje ve Franské říši i pozdější sjednocování české kotliny. Pohanští družníci kmenových náčelníků naplňovali představy svého vůdce často ze hbitou koně, s mečem v ruce jedné a pochodní v druhé. Smrtící koktejly pak bývaly okoložen nějakou tou sňatkovou politikou a posílen krátkodobě výhodným spojenectvím.

„MOC MORAVANŮ BYLA NA VZESTUPU. DOKÁZALA ZE SOUSEDNÍCH ÚZEMÍ NA SEVER OD DUNAJE VYTLAČIT I KDYSI NEPORAZITELNÉ AVARY“

a pohanskými knížaty zhoja nic. A i když známe finále tohoto mocenského soupeření a jména knížat Mojmirů I. a Pribiny, bližší okolnosti vzniku velkomoravského státu zůstávají stále neznámé. Co se tehdy mezi Mojmiřem I. a nitranským knížetem Pribinou přihodilo a proč?

Morava knížete Mojmirů I. vypadala zcela jinak než v dobách jeho předků v 8. století, kdy probíhal boj mezi jednotlivými kmeny o nadvládu nad tímto územím. Boj o svrchovanost se vedl tak, jak kázaly nepsané zákony tehdejší doby. Ilustraci nám budou mno-

žitočistě moravským válečníkům byla doba opevnění a hospodářsky zajištěná hradiště na řece Moravě, na území dnešních Mikulčic, Starého Města u Uherského Hradiště a v Olomouci. Když se roku 822 poprvé dozvídáme z franských pramenů o knížeti Moravanů, byla již Morava celistvá. Konec to však zdaleka nebyl.

Někdy kolem roku 830 se stal moravským knížetem Mojmir I. Okolnosti této události neznáme, nic nevíme ani o samotném Mojmiřovi nebo jeho předcích. Na základě kusých zpráv a zejména ze svědectví archeologických pramenů je zřejmé, že se ocitáme v době, kdy byla moc Moravanů na vzestupu. Dokázala totiž ze sousedních území na sever od Dunaje vytlačit i kdysi neporazitelné Avary. Na uprázdněných avarských državách pak vznikla slovanská hradiště s centrem v nově založené Nitrě. Mojmir I. byl knížetem nejen vojensky schopným, ale také prozíravým, což se ukázalo roku 831, kdy přijal spolu se svými věrnými křesťany z rukou pasovského biskupa Reginhara. Zbaven cejchu pohanství a pod ochranou kříže mohli nyní pokračovat v započatém díle svých předků.

SPRÁVCE, NEBO PÁN?

V době, kdy moravský kníže Mojmir sebevědomě krácel za svým cílem, třímal otěže vlády nad Nitranským knížectvím jistý Pribina, muž stejně ctižádostivý jako Mojmir. Jediné, čím jsme si v jeho životě v té době jisti, je, že založil v Nitrě kostel, který vysvětil sakburský arcibiskup. V době, kdy stále silně tlouklo srdce pohanských kultů, to byl jistě bohu i církvi libý počín. Nicméně sám Pribina byl stále pohanem. Proč tedy kostel stavět? Velmi pravděpodobně kvůli své bavorské ženě, křesťance z hraběcího

ÚRODNÉ PODHOUBÍ SÁMOVY ŘÍŠE

Víme, že roku 822 vstoupilo knížectví Moravanů do psaných dějin. Nelze se však domnívat, že by se tu do té doby nic nedělo. Právě naopak. Jak vysvětlit onu poměrně pokročilou úroveň moravských hradišť, relativně konsolidované území a jistou tradici osídlení? Mohou být odpovědi na tyto otázky události, které se tu odehrály o 170 let dříve? V 7. století byla totiž Morava součástí a pravděpodobně i centrem útvaru, který známe jako Sámovu říši. Šlo o první slovanský „stát“ ve středoevropském prostoru. Celak, jenž byl fakticky kmenovým svazem, dosáhl značného rozsahu, avšak po smrti knížete Sámě se patrně opět rozpadl na menší celky. Hradiště však nezanikla, naopak se dále rozvíjela a stala se zřejmě jádrem budoucí Velkomoravské říše.

Kníže Sámů vytvořil první „stát“ na našem území

TAJEMSTVÍ SOKOLNÍKA

Kde se vzal a co vyjadřuje symbol Velké Moravy?

V roce 1955 byl ve Starém Městě na „Spítal-
kách“ při výzkumu pozůstatků raně stře-
dověkého kostela z 9. století objeven jeden
z nejznámějších artefaktů a zároveň symbolů
Velké Moravy – stříbrný terčík s figurální
vzdušnou v podobě jezdce na koni, jemuž na
ruce sedí dravý pták. Vžil se pro něj označe-
ní sokolník. Jde ale opravdu o velkomoravské-
ho sokolníka? Například ornitolog Jiří

Milíkovský spatřuje ve vyobrazeném
ptákově papouška alexandra velkého,
který byl na Moravu dovezen
z Orieutu. Maďarský
archeolog Németh
Bálint zase soudí,
že Moravanům
byla tematika jíz-
dného sokolníka
neznámá a její
původ nejde
na Moravě,
ale v prostředí
Byzance.

Z užívaných
letopoisků fudských
(*Annales Fuldenses*),
je ovšem velmi dobře
znám příběh, který se
roku 870 odehrál na území
Velké Moravy. Vypráví se v něm, jak „Rostisla-
v synovec Svatopluka (...) odevzdal se spolu
se svým panstvím (Nitranem), které měl
v držení, Karlovi (Nitranskému), který měl
synovce silně rozhněvá (...) a rozhodne se jej nic
zlého netušícího při hostině zavraždit; ten však
vstal od hostiny (...) když mu to někdo naznačil,
a jako by se chtěl bavit se sokaly (čum falconí-
bus), vyvedl z přepychových oděvů.“

Z toho plyne, že příjmením knížete
Moravanů v 9. století vlastněly dravé ptáky,
téměř jistě vycvičené k lovu. Také archeologie
disponuje kosterními pozůstatky nejen sokolů,
ale dokonce hned několika dalších druhů op-
erovaných dravců. Nemálo z nich pochází z objek-

tů velkomoravského sídliště poblíž Mutěnic,
které leželo v zámeji jednoho z center Velké
Moravy, hradiska na Valech u Mikulčic. Šlo
o pozůstatky sokola stěhovavého, jestřába
lesního, orlika krátkoprstého, včelojeda
lesního a káněte rousného. Archeolog Zdeněk
Klanica dokonce vyslovil hypotézu o „osadách,
jejichž obyvatelé se v okolí mocenských center
specializovali na lov pomal-
ých dravých ptáků“.

Dodejme, že kosti
dravých ptáků – krahujců,
sokolů (nebo orolů) či
ostržů – se našly i na čes-
kých lokalitách 9. století,
kosti jestřábů například
na hradiscích Budeč
a Hradisko. Nelze
samozřejmě vyloučit,
že některé kosterní
pozůstatky dravců
mohou být i doklady
jejich hubení ze strany
lidí, kteří se před nimi
snazili ochránit drůbež,
ovšem pravděpodobněji
představují stopy sokolnictví,
tedy chovu a využití dravých
ptáků pro potřeby lovu.

Co se staroměstského jízdného „sokolní-
ka“ týká, je pravděpodobné, že představuje
moravského velmože s dravým ptákem,
ovšem nikoliv jako s prostředkem zábavy –
lovu, ale spíše jako se symbolem, zdůraz-
ňujícím postavení jeho vlastního, možná
samotného knížete, v rámci společenské elity
Velké Moravy. To umocňuje i velký, pravdě-
podobně z ciziny dovezený kůň, stejně jako
krátká hůl v jezdcově ruce. Proto má stříbrný
terčík s jízdním „sokolníkem“ ze Staré-
ho Města mnohem blíže k reprezentativním
vyobrazením mocných jedinců své doby než
například k loveckým scénám.

Autor: Luděk Galuška

Typická velkomoravská
sekera zvaná bradátce

rodu. Aby mohlo k sňatku dojít, Pribina se
patrně zavázal přijmout křest a zbudování kostela
bylo prvním krokem. To se stalo kolem roku 831,
kdy křest z vlastní iniciativy přijal Mojmir s celou
družinou. Pribina už svou konverzi nestihl. Kníže
Mojmir utnul jeho ambice hned v zárodku.

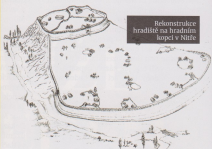
O Pribinovi se soudilo, že byl světybným kníže-
tem v Nitře a jako takový poněkud překážel Moj-
mírovým ambicím sjednotit středoevropské Slova-
ny do jednoho státu. Zažitou představou však narušil
profesor Dušan Třeštík, který přišel s podloženou
teorií, že Pribina byl ve skutečnosti Moravcem,
jemuž byla svěřena správa Nitranického knížectví,
jež už tehdy bylo nedílnou součástí moravského
dominia. Pribina se v této úloze našel a začal usi-
lovat o větší samostatnost a nezávislost na morav-
ském knížectví. Tomu ostatně nasvědčuje i snaha
přiblížit se k křesťanskému světu Franků sňatkem
a výstavbou kostela, který byl po svém dokon-
čení jedním křesťanským chrámem západních
i východních Slovanů.

Pribinův sňatek s bavorskou křesťankou, stavba
a vysvěcení kostela, to vše následovalo v poměrně
krátké době v letech 830–832. Měl zřejmě v úmyslu
přijmout i křest, aby se stal rovnocenným protivní-
kem Mojmirů. I. Ovšem roku 833/4 bychom Pribinu
zastihli na útek z Nitry pod ochranu Ratboda,
správce franské Východní marky. Proč tak rychlý
obrat v době, kdy byl Pribina na vzestupu? Na to se
pokusíme odpovědět Mojmirovými slovy:

„Můj věrný Pribina, kterému jsem dal veškerou
důvěru a moc, aby k větší slávě Moravanů spravoval
Nitru a s ní i široké kraje, které jsme s pomocí boží

Stříbrný velkomoravský
terčík s takzvaným
sokolníkem

Rekonstrukce
hraditě na hradní
kopci v Nitře

822

první psaná
zmínka o knížectví
Moravanů

831

přijal křest
od pasovského
biskupa

833

Mojmir vytáhl proti
Pribinovi a para-
lho na Hlavu

asi 846

Mojmir zřejmě padl v bitvě
u Lučivkvič. Němcem,
který na knížecí stolec dosá-
hl jeho synovec Rostislav

863

příchod byzantských
vládců Konstantina
a Metoděje, položeny základy
samostatné církve

867

(možná dříve)
Rostislav učinil
vládcem v Nitře
synovce Svatopluka

871

Rostislav uvězněn
a zlopan, Moravě
vládnou franskí
markrábi

830

Mojmir se stal
moravským
knížetem

před 832

Pribina založil
kostel v Nitře

833/4

Pribina utekl
a franskému správci
Ratbodovi

859

Rostislav se spojil
s Karlovišem, správcem
Východní marky,
získal území v Panoni

864

vpadl Ludvík Němec, Rostislav
gříchům a zvrstí vazební vůči
východofranké nitě: povolání
latinských kněží

870

Svatopluk uzavřel s Franky mír,
Rostislav, který s nimi chtěl
bojovat, zájím a vydal Frankům;
říše se politicky rozpadla

vyrvali z rukou zločinných Avarů, obrátil se proti svému lidu. Jeho příslušníci citlivost postavila se do cesty snaze Moravanů o vytvoření silného knížectví, jež by se už nemuselo bát cizích vpádů. Neměl jsem tedy jiné cesty, než Pribinu vypudit z jeho hradu a Nitru převéztí svázat s Moravou.“

Podobnou výpověď mohl kníže klidně zanechat budoucím generacím, ovšem neučinil tak. Proto ona malá rekonstrukce, která přibližuje jeho pohled na situaci. Oslabení vlastní moci i rostoucího impéria však Mojmir nechtěl a nemohl připustit. Proto se v čele své družiny a ostatního vojska vypravil k Nitrze, aby učinil Pribinově „revoltu“ příteř.

KDYŽ MORAVANÉ TÁHNOU

O tažení proti Pribinovi Nitranskému knížectví se nám opět nedochovalo žádné podrobnosti. Jedinou krátkou zmínku přináší franská kronika O obrácení Bavorů a Korutanců z 9. století, kde se uvádí, že „v této době přišel jakýsi Pribina, který byl vyhnan knížetem Moravanů Mojmiřem, přes Dunaj k Ratbodovi“. Pomineme-li možnost, že mohlo jít o pouhý formální akt bez vojenského zásahu, kdy byl Pribina jako exponent moravské moci vypovězen ze země, pak

hrotem, meč a dřevěný oválný štít potažený kůží a opatřený kováním. Tělo chránil těžký prošívaný kabát, doloženy jsou i drátěné košile; hlavu kryla kovová přilba či kožená čapka. Mnohem početnější část vojska však byla pěchota, složená ze svobodných zemědělců a řemeslníků, kteří byli nejčastěji vyzbrojeni takzvanými bradaticemi, stihlými sekerami na dlouhé násadě. Tyto sekery byly velmi účinné proti koženému i kroužkovému brnění. K další výzbroji pěší hotovosti patřily také široké řemeslnické sekery, takzvané širočiny, kyje, ostěpy a luky. Moravští válečníci byli považováni za respektované, disciplinované a schopné bojovníky.

Nitranské hradiště na ostrohu nad řekou Nitrou, která opevněné sídlo chránila ze tří stran, Mojmir viděl už z dálky, neboť šlo o dominantní krajinný bod. Byl Pribina moravským vojskem zaskočen? Došlo

Kostel sv. Margity v nitranských Kopcích je jedinou dosud stojící velkomoravskou stavbou. Byl patrně součástí satelitního dvorce mnišského hradu (leží od něj z km přes řeku Moravu).

Jak už víme, Pribina uprchl pod ochranu franského správce Ratboda, jenž „ho ihned představil našemu panu králi Ludvíkovi, a na jeho rozkaz byl vyučen ve věce a pokřtěn v chrámě sv. Martina v místě zvaném Traismauer, totiž v dvorci náležejícím k stolici solnohradské“. Je možné, že se východo-franskému vládci Ludvíkovi II. Němci nelíbila vzrůstající moc Moravanů, nicméně i Mojmir zachovával vůči Frankům loajalitu, navíc byl křesťan a Pribina jen kníže pohanské. Proto dostal od Ludvíka po přijetí křtu jiné území v Dolní Panonii, při řece Sále, kde založil svou novou pevnost Blatograd, středisko Blatenského knížectví. Cesty Pribina a Moravy se však měly ještě jednou protnout. Bylo to v době, kdy král Karloman, syn Ludvíka Němce, válčil s velkomoravským knížetem Rostislavem (vládl asi 846–870). Pribina jako Karlomanův vazal v jedné z bitev s Moravany zahynul, ovšem její místo ani čas neznáme. Jeho knížectví pak zdědil syn Kocel.

„V TÉTO DOBĚ PŘIŠEL JAKÝSI PRIBINA, KTERÝ BYL VYHNÁN KNÍŽETEM MORAVANŮ MOJMÍREM, PŘES DUNAJ K RATBODOVI“

před námi vyvstává pravděpodobný obraz vojenské výpravy moravských bojovníků vedených samotným knížetem. Doba Pribinova vyhnaní se totiž shoduje s druhou fází dobývání území dnešního Slovenska Moravany.

Mojmírova výpravu proti vzpurnému Pribinovi čekal zhruba týdenní pochod úrodnými nížinami, které v půli přetínal masiv Malých Karpat. Páteří moravského vojska byla knížecí družina, tvořená dobře vycvičenými a vyzbrojenými jezdci, k jejichž základní výbavě patřilo kopí s listovým

k obléhání? Nebo snad sebevědomě vytáhl s vlastním vojskem proti Mojmirovi? Tato varianta asi nebude příliš pravděpodobná, protože měl málo času, nedostatečnou hotovost a zbavil by se strategické výhody za hradbami Nitry. Ostatně, o pevně zdi velkomoravských hradišť se v blízké budoucnosti třáslí i síly Franků. Ať už tedy pod tíhou obléhání, nebo dobrovolně, Pribina opustil Nitranské knížectví, které bylo rokem 833 definitivně připojeno k Moravě. Takto povstala Velkomoravská říše.

Socha knížete Pribiny v Nitrze

874

mír s Ludvíkem II. Němcem ve Forchheimu

885

Po smrti Metoděje Svatopluk vyhání jeho žňky a prosazuje římskou liturgii

894

Svatopluk zemřel, na Moravě pak panoval jeho syn Mojmir II., vzácnice Svatopluk II. vládci z Nitry, brzy mezi nimi propukly spory

898

dotvoření moravské arci diecéze praefekturou římských legátů

872

Svatopluk v čele povstání proti Frankům

880

Svatopluk se stává de facto králem podřízeným papeži, potvrzeno Metodějovým arcibiskupství

886

územní expanze vrcholí zabráním Čech a Lužice

895

Čechy se osamostatnily od Velké Moravy, za ztráty i další území

906–908

kenéžné zhroutení Velké Moravy pod náporem Maďarů